

Jørgen Holmgård

INTRODUKTION TIL NUMISMATIKKEN

0. For godt to år siden udkom i tidsskriftet 'Tel Quel' (numrene 35 og 36) to store artikler kaldet "Numismatiques I-II" af J.-J. Goux. De har siden vakt en berettiget og stadig voksende opsigt, udsprunget af at de så åbenlyst indeholder vide perspektiver både for den specifikt semiologiske debat og for den specifikt marxistiske debat, men især for de to i forening, en forening som netop er artiklernes sigte. Hensigten med det følgende er at give en refererende og til dels også kommenterende fremlægning af hvad 'numismatikken' drejer sig om.

1. Numismatik betegner normalt en hobbypræget beskæftigelse med mønter — møntsamlervirksomhed. Når Goux som forehavende har at formulere en teoretisk numismatik, eller rettere nogle teoretiske numismatikker, drejer det sig dog langt fra om en teoretisk fundering af *denne* virksomhed. Det er svært inden for de få ord en definition omfatter, at give ordentlig besked om, hvad der i stedet er emnet; men hvis det skal gøres kort, kunne man måske benytte sig af Goux' egen henvisning til numismatikens etymologiske forbindelse med det græske 'nomos', der betyder 'lov'. Herfra kan man komme frem til at Goux' numismatik er en beskæftigelse med mønternes, pengenes funktion som udtryk for den 'lov', der styrer samfundet, ikke blot som en økonomisk foreteelse, men som en specifik strukturering, der gennemtrænger samfundet på alle niveauer, eller bedre: i alle 'registre'.

2. Den altafgørende indledning til denne beskæftigelse findes i Marx' beskrivelse af pengeformens opståen. Som første stadium i denne genese har vi *den simple værdiform*, hvor et produkt sættes i relation til et andet produkt for i det at spejle sin værdi. Det eksemplificeres bedst med Marx' egen ligning: 20 alen lærred=1 frakke, eller 20 alen lærred er "1 frakke værd". Første led er varens relative værdiform, det andet led er ækvivalentformen. Værdien af 20 alen lærred udtrykkes i antallet af frakker, som således bliver målestok.

Næste trin i værdiformens udvikling, form II, er den *totale* eller *udfoldede værdiform*. De 20 alen lærreds værdi udtrykkes her i relation til utallige andre varer. "Ethvert andet varelegeme bliver til spejl for lærredsværdien" (Kapitalen). Således er 20 alen lærred ikke alene =1 frakke, men også =10 pund te eller =40 pund kaffe, etc. etc. Goux bemærker i denne forbindelse, at værdiform II har karakter af krise,

usikkerhed, kaos, fordi værdiligningen kan forlænges til en uendelig kæde. Der er intet holdepunkt, alt flyder.

Løsningen på denne situation er værdiform III, den almindelige, *generelle værdiform*. Her er én enkelt vare blevet ækvivalent, hvilket vil sige at alle varer måler deres værdi i forhold til denne ene vare. I forlængelse af eksemplerne kan det i form III være lærredet som er kommet til at spille rollen som generel ækvivalent, den vare i hvis naturalform alle andre varer udtrykker deres værdi. Forskellen herfra til *værdiform IV* består alene i, at en bestemt vare tiltager sig dette monopol som værdimålestok og som sådan får objektiv fasthed og almindelig social gyldighed. Historisk bliver værdiform IV derfor *pengeformen*, idet guldet er den bestemte vare som har erobret monopol på at være generel ækvivalent.

Resultatet af pengeformens opståen er at varernes mangfoldige verden nu centrerer og centraliseres omkring denne ene, bestemte vare, guld, pengene. Betingelsen for og konsekvensen af, at dette valg af en bestemt, generel ækvivalent finder sted, er imidlertid, at den udelukkes fra de almindelige varers verden; den kan kun fungere som generel ækvivalent for så vidt som den overhovedet ikke indgår i værdiligningen som relativværdi. Denne pengenes status som generel ækvivalent er *eksklusiv* i disse ords begge betydninger: den er udelukket og den er fornem. Pengene står uden for og oven over de andre varer, som den behersker, hvis bevægelser den regulerer. Og med sin eksklusive status får den generelle ækvivalent transcendent karakter, *guld* bliver de profane varers *gud*, som Marx siger.

3. Ikke alene her til sidst hvor Marx selv gør det, men også tidligere har det været muligt at drage sammenligninger og paralleller fra denne beskrivelse. Goux' numismatik er foruden referat og uddybning af Marx' beskrivelse af pengeformens oprindelse en stadig parallellisering til andre områder, andre 'registre', hvor den samme såvel diakrone som synkrone strukturering kan påvises. Før disse paralleller, eller rettere homologier, eller i Goux' terminologi: isomorfe strukturer, påvises er det ulejligheden værd at gøre klart, hvad man kan forstå ved en *isomorfi*. Det er måske lidt mærkeligt, at Goux opererer med begrebet lige fra starten, men først et langt stykke hen i en fodnote foretager en nærmere præcisering. Den er til gengæld ret fyldestgørende: "Vi forstår *isomorfi* i den operationelle betydning den har i mængdelæren. Generelt set er isomorfi "det indbyrdes forhold mellem to mængder, som er beslægtede i kraft af eksistensen af ét og samme relationssystem". Mere præcist fremtræder betegnelsen isomorfi som specialtilfælde af *applikationsoperationen*. Applikationen af en mængde A, kaldet afgangsmængden, på en mængde B, kaldet ankomst-mængden, lader til hvert element i A svare et element i B. Disse mængder er ikke nødvendigvis sammensat af elementer af samme natur. Applikatio-

nen kaldes *bijektiv* eller en *reciprok applikation*, hvis den lader et element i A svare til ét og kun ét element i B og omvendt. (Isomorfien kaldes også *bi-univok homomorfi*). Således skriver Blanché (*L'Axiomatique*) at, "når modellerne kun adskiller sig ved forskellighed i de konkrete interpretationer man giver deres termer, og er nøjagtigt sammenfaldende, når man abstraherer fra dette for at placere sig på det formelle aksiomatiske plan, siger man, at de er isomorfe" (Numismatiques II, p. 64 f).

Goux' påvisning af isomorfier finder ikke sted direkte i mængdelærens terminologi, men som en ikke-formaliseret, verbal fremhævnings af ligheder. De mængder, hvor imellem der er isomorfi, er primært økonomien, som Marx har beskrevet den, og seksualiteten, som den fremstår hos Freud. Derfor hedder det videre i den anførte fodnote om påvisningen af isomorfi: "Lad os præcisere, at vi i en enkelt operation har kombineret det, som kunne opløses i tre operationer: 1) formalisering af et vist lag eller visse lag i Freuds tekst, såvel fra et syntaktisk som fra et semantisk synspunkt. Det vil sige afdækning af en specifik kombinatorik, der ligger under visse stratifikationer i Freuds tekst. (Denne operation er knyttet til den strukturering af Freud, som Lacan har foretaget). 2) Samme formaliseringsoperation af et vist lag i Marx' tekst. En operation som i øvrigt er meget mere direkte, for så vidt som Marx' tekst allerede i kraft af selve sin *fremstilling* er skrevet på en i høj grad struktureret måde, således at afdækningen af et formelt system, der ligger under et vist plan i dens organisering næsten sker umiddelbart. 3) Påvisning af den strukturelle homologi mellem de to således formaliserede tekster (påvisning af isomorfien). Det skal bemærkes, at den signifiant-overdetermination, som tillader at man foretager jævnføringer mellem diverse registre, på én gang, og i samme bevægelse, er "videnskabelig" polyvalens og metaforicitet. Metaforen angiver en overensstemmelses præcise sted, den applicerer, på ét sted, et register på et andet, og den gør det stringent" (ibid.).

4. Den første isomorfisering Goux foretager, inddrager faderskikkelsen som generel ækvivalent af samme art som pengene. Hvad angår form I, den simple værdiform, har vi som en tilsvarende psykisk strukturering, at subjektet, d.v.s. barnet, indledningsvis identificerer sig selv, måler sin værdi ved at spejle sig i en anden, fuldstændig ligesom varen fastslår sin værdi ved hjælp af en spejling i en anden vare. Med støtte i Lacan fastslår Goux, at jeg'et kun eksisterer i kraft af denne spejlrelation. Af naturlige grunde er det i denne individets første spejling moderen, der er ækvivalent. I form II, hvor mangfoldigheden hersker, forholder barnet sig til et principielt set ubegrænset antal personer, søskende, jævnaldrende etc., som alle kan spille rollen som ækvivalenter. Overgangen fra form II foregår nærmest til en ikke nærmere adskillelig form III-IV. Faderen har her bragt en ende på anarkiet, jeg'ets konfliktsituation. Han bliver den eneste som

subjektet spejler sig i, måler sig i, for at fastslå sin identitet. Hos Lacan hedder det, at "jeg's historie udvikler sig gennem en mere eller mindre typisk serie af *ideale identifikationer*" som udspringer af "imagefunktionen" (Numismatiques I, p. 71). Slutpunktet på denne udvikling er, at faderen alene kommer til at fungere som ækvivalent. Som nævnt implicerer dette, at han placeres uden for, oven over de individer, hvis eksistens han i kraft af deres spejling i ham regulerer. Denne udelukkelse fra de menige individers fællesskab, hvorved han gives en transcendent status, er det der finder sted i det mytologiske faderdrab. Som død bliver den virkelige fader transcendent og kan som sådan fungere som generel ækvivalent for de interindividuelle relationer, i kraft af hvilke jeg'et konstitueres (imagofunktionen).

5. En tilsvarende rolle spiller fallossen blandt seksualdriftens objekter og som generel ækvivalent er dens oprindelse af samme firefasede karakter. Form I er den orale fase, som svarer til den simple værdiform i den forstand, at den mundtlige indtagelse af et objekt iværksætter den samme operation som den simple værdiligning. Objektets bevægelse ind i munden svarer til spejlingsbevægelsen. I den anale fase, form II, udvides antallet af de objekter, der besættes med driftsenergi. Interesserne er ikke begrænset til et enkelt objekt som i den orale fase, hvor det normalt er moderens bryst, der er driftsobjekt; i den anale fase retter driften sig mod en række forskellige objekter, den er præget af *ambivalens*. Som i tilfældet med varernes fase II bliver den kaotiske og usikre situation, som driftsobjekternes mangfoldighed indebærer, transformeret til en form III, karakteriseret af enhed, af privilegering og monopolisering af et enkelt objekt. Det er fallossen, der opnår denne anerkendelse som målestok og norm for drifterne. Fortsættelsen til form IV, den genitale fase, beskrives af Goux som en ændring, der gør organiseringen omkring det enkelte, bestemte objekt, fallossen, endelig.

Ved kun at operere med denne forskel mellem den falliske og den genitale fase gør Goux sig skyldig i den klassiske sammenblanding af de to. Den består i, at han ikke fastholder, at den generelle ækvivalent, som den genitale fase indsætter, ikke er fallossen, men netop genitalierne hos begge køn. Bidragende til at der ud over uoverensstemmelsen med Freud skabes yderligere uklarhed, er det, at Goux nogle steder omtaler 'kønnet' (genitalierne) som den generelle ækvivalent for bagefter at bruge fallossen synonymt hermed.

I denne driftsobjekternes udvikling frem til koncentreringen omkring et enkelt objekt indsætter Goux kastrationen som en operation svarende til den, der udelukker guldet fra de profane varers fællesskab og faderen fra subjekternes. Den er logisk, idet fallossen ved kastrationen fundamentalt udskilles fra de øvrige driftsobjekter, eller sagt i den strengt økonomiske

terminologi, udelukkes fra at indgå i nogen værdiligning som relativværdi, hvilket er konsekvensen af statussen som generel ækvivalent. Med en henvisning til Lacan kommer der senere en præcisering, der gør isomorfien tydeligere. Det hedder i den forbindelse, at ligesom begæret efter penge for disses egen skyld kun kan tilfredsstilles, for så vidt som pengene drages ud af cirkulationen, således også med det seksuelle begær. Kastrationen er en fornægtelse af den instinktive trang til umiddelbar tilfredsstillelse, som i stedet erstattes af "en abstrakt tørst efter nydelser (. . .) en nydelse i en abstrakt form" (Marx, cit. efter Numismatiques I, p. 85). Svarende til det umiddelbare *behov* og (dets modsætning m.h.t. forholdet til produkterne:) begæret har vi i forb. m. forholdet til driftsobjekterne modsætningen mellem glæde (*plaisir*) og nydelse (*jouissance*)(1). Det øjeblik pengene gives ud, forsvinder de i cirkulationen og fører således til en slags brugsværdi, men indebærer ingen 'nydelse'. Tilsvarende i den seksuelle handel: for at realisere fallossens bytteværdi som udtryk for 'nydelse' må subjektet afstå fra penis' og clitoris' brugsværdi. Den kvindelige side af sagen udelader Goux dog at bemærke, hvilket bekræfter ovenstående indvending mod hans anvendelse af den genitale fase.

6. Bag såvel den økonomiske som den seksuelle byttehandel ligger en "energetisk investering", nemlig i varerne hhv. driftsobjekterne. I produktionen af en vare er der investeret et konkret arbejde, som er kvalitativt forskelligt fra andre arbejder. Det karakteristiske er imidlertid, at det øjeblik produktet bliver til en vare på et marked, relateres det investerede arbejde kun til varen i abstrakt skikkelse som en vis mængde af 'socialt nødvendig arbejdstid'. Da det er guld, pengene, der er den bestemte vare som legemliggør denne abstrakte, kvantitative målestok, er det i første omgang det konkrete arbejde, som medgår til frembringelsen af guld og sølv som er blevet gjort abstrakt. I og med at produkterne af de konkrete, kvalitativt forskellige arbejdsprocesser måles i penge underkastes også disse pengene, deres forskellighed fortrænges og reduceres bort. D.v.s. at hele produktionsverdenen er blevet centreret omkring pengene og den hermed forbundne størrelse 'det socialt nødvendige arbejde'. Også den seksuelle produktion er struktureret på denne måde. Svarende til den økonomiske koncentration omkring det arbejde, der medgår til frembringelsen af guld og sølv (det konkrete arbejde, der gøres til abstrakt målestok i kraft af, at pengene er den generelle ækvivalent), bliver de seksuelle energiinvesteringer koncentreret til et bestemt område, nemlig de genitale erogene zoner. Den drift, der retter sig herimod, bliver, ligesom arbejdet med frembringelse af guld og sølv, gjort til den abstrakte størrelse, nemlig 'libido'. Både i økonomien og i seksualiteten reduceres det partikulære, det kvalitativt forskellige – i energiinvesteringen til abstrakt menneskeligt arbejde hhv. libido, i produkterne til guld hhv. det driftsbesatte køn.

Hertil skal det blot tilføjes, at drifternes forskellighed og mangfoldighed før de centreres og underkastes genitalierne ikke er deduceret, men meget markant indgår i Freuds beskrivelse af den førgenitale seksualitet. Den er anarkisk, talrige forskellige tendenser forfølger hver deres mål, d.v.s. besætter vidt forskellige objekter med drift.

7. Goux stiller det oplagte spørgsmål, hvorfor netop guldet og kønnet har opnået deres privilegerede status. Det er oplagt, fordi der både i økonomien og i seksualiteten er forekommet/forekommer afvigelser. Andre varer end guld har fungeret som generelle ækvivalenter, ligesom driftsbesætning af andet en genitalierne optræder. Når det imidlertid så gennemført er blevet netop guldet og kønnet hænger det sammen med, at begge er "overflødige", d.v.s. de indgår ikke som brugsværdier i menneskets umiddelbare, helt nødvendige behov. I tilfældet med guldet er denne karakteristisk ret indlysende. M.h.t. fallossen foreslår Goux, at dens evne til at svulme op giver den en lignende karakter af "overskud". En lige så god sammenligning kan drages mellem guldet som et overskud på materiel rigdom og driftsbesætningen af fallossen som et psykisk overskud. Omvendt siger han et andet sted, at fallossens karakter af overskud først træder frem i og med at den som generel ækvivalent udelukkes fra umiddelbart brug.

Til trods for denne sidste dobbelthed passer de generelle ækvivalenters karakter af "overflødhed" udmærket sammen med den tidligere beskrivelse af, hvordan de befinder sig uden for de almindelige varer og driftsobjekter. De har nemlig også eksklusivitetsens andet aspekt, det ekceptionelle. Guldet er som skinnende og rigdomsudstrålende smykker forbundet med fest og pragt, og noget tilsvarende gælder i ret høj grad fallossen; dens anvendelse er en festlig afvigelse fra det dagligdags.

Foruden disse kendetegn, som gør de givne generelle ækvivalenters status rimelig, må man for guldets vedkommende ikke glemme, at det er praktisk alene af den grund, at det i et overkommeligt og transportabelt omfang indeholder en stor værdi, d.v.s. en stor mængde af socialt nødvendigt arbejde. Men når det er sagt, er det modsat også det rette tidspunkt at gøre opmærksom på, at de generelle ækvivalenters "naturlighed" ikke ændrer ved hele form IV's væsentligste karakter: den er et godt organiseret tyranni, bygget på at almindelige, profane elementer igennem en historisk proces er blevet underkastet en enkelt størrelses herredømme. Marx' beskrivelse af pengeformens oprindelse afslører magthavernes, de generelle ækvivalenters vej til magten (2). Den herskende ideologis opgave har til stadighed været i stedet at tilsløre denne oprindelse i det omfang den overhovedet er blevet erkendt. Tilsløringen resulterer i, at den generelle ækvivalent bliver feticheret og idealiseret, bliver ophøjet, uantastelig og i besiddelse af en mystisk magt. Den eksisterende hierarkisering i samfundets forskellige registre, hvor de generelle ækvivalenter

glimrer på toppen, står og falder med fortielsen af deres oprindelse. Derfor gælder det som Marx siger "om at fremstille pengeformens opståen", "det som den borgerlige økonomi aldrig har forsøgt" (cit. efter Numismatiques I, p. 84). Tilsvarende skriver Freud om nødvendigheden af "at genoplive erindringen om denne glemte periode", at "opsøre de processer, som har resulteret i valget af dette eller hint objekt" (cit. efter *ibid.*).

Fortielsen af de generelle ækvivalenter profane oprindelse muliggør hypostaseringen og mystificeringen af dem. Hvor vide konsekvenser denne klasesamfundets konstituerende operation har, får man hurtigt øje på, når man ser ud i det ideologiske landskab. Som Goux gør opmærksom på, genfinder man modsætningen mellem den ophøjede, universelle ækvivalent og de profane, gemene almindelige objekter i de "klassiske" modsætningspar, der gennemsyrrer den vestlige tænkning og kultur i det hele taget: det guddommelige og det jordiske, det universelle og det partikulære, det hellige og det profane, enheden og mangfoldigheden, transcendens og immanens. Numismatikken er en udforskning af denne pengesystemets gennemtrængning af den occidentale ideologi.

8. Pengesystemets opståen er blevet beskrevet i sin udvikling fra form I til form IV. Uden at gøre rede for forholdet til Marx' firefasede model, som imidlertid er ret nært, karakteriserer Goux den af pengeinstitutionen styrede varecirkulation som betinget af to afgørende transformationer af byggehandelen. Dog taler han i stedet for om transformationer om en dobbelt differeren (3) uden at Derridas begreb dog i dette tilfælde træder ind med nogen væsentligt ændrende virkning. Men i hvert fald gør han opmærksom på, at varecirkulationen med penge som generel ækvivalent forudsætter, for det første at der finder en differeren sted mellem det umiddelbare forbrug af arbejdsprodukterne og bytningen med dem. Sidstnævnte adskilles fra førstnævnte og tiltager sig dominans. For det andet forudsættes en differeren mellem den umiddelbare byttehandel, tuskhandelen, og den varecirkulation som pengene muliggør. Denne differeren er en tidsmæssig adskillelse af byttehandelens to led, afhændelsen af én vare og tilegnelsen af en anden, som i tuskhandelen foregår samtidig. Med denne tilsyneladende beskedne ændring af bytterelationerne skabes imidlertid et fundamentalt nyt forhold mellem produktion og forbrug. Varerne kommer nu til at gå omvejen via den generelle ækvivalent, en bestemt omvej som, uanset om den kan begrundes i praktisk nødvendighed eller ej, bliver til en *lov*. Denne lovs herredømme er en regulering, en styring og en fastlåsning af en praksismangfoldighed, sådan at kun lovens udtryk, pengesystemet, har gyldighed, lovlighed.

I seksualiteten kan afdækkes en isomorf dobbelt differeren. Således svarer det traditionelle onaniforbud til undertrykkelsen af det umiddelbare forbrug. I forlængelse heraf bliver incestforbudet en undertrykkelse af den

umiddelbare seksuelle bytning, hvilket svarer til tuskhandelens afløsning af den strengt pengeregulerede handel. I begge tilfælde har vi således en transformationskæde, hvorved objekterne fra at have umiddelbar brugsværdi får umiddelbar bytteværdi og herfra bevæger sig til kun at måle deres værdi i den generelle ækvivalent og til kun at indgå i den af denne regulerede cirkulation.

9. Fælles for denne udvikling og for udviklingen fra form I til form IV er centraliseringen, som også fra første færd er indgået i Goux' karakteristik af den generelle ækvivalent. Imidlertid giver han denne centralisering en afgørende uddybning og understregning ved en isomorfisering til den occidentale politiske og geografisk hierarkisering. Disse struktureringer ses bedst i deres oprindelse, og han påviser, at man hos Hegel (Enzyklopädie § 542) kan finde en beskrivelse af den enevældige kongemagts oprindelse som fuldstændig svarer til Marx' beskrivelse af pengeformens opståen. Det er en interessant kendsgerning, at Hegel fra sit idealistiske synspunkt kommer til at gøre rede for den politiske herskermagts oprindelse i en materiel transformationskæde, en udvikling fra én styreform til en anden, tredje og fjerde.

Ifølge Hegel har vi først et instinktivt, patriarkalsk kongedømme. Det ligner øvrige eksempler på form I i den forstand, at samfundet ligesom jeg'et konstituerer sig ved at måle sig i forhold til en umiddelbart forekommende anden størrelse, hvilket også svarer til form I i varernes verden. Imidlertid er der, siger Hegel, allerede en autoritær tendens til, at de forskellige viljer underkastes kongen. Han ser derfor som en slags følgerelation, at denne tidlige kongemagt afløses af en anti-autoritær tilstand. Vi har her mangfoldigheden i form II, hvor partikulariteten har afløst simpelheden, og hvor magten lægges ud til forskellige grupper i samfundet. Fortsættelsen er, at der blandt disse udkrystalliserer sig et aristokrati, hvorfra der så udspringer et nyt monarki, form III. Det må vel nærmest være håndfæstningernes kongedømme han hentyder til. Endelig fuldbyrdes udviklingen til form IV med enevældens indførelse, hvor kongemagten kommer ud af sin afhængighed af magtgrupper etc. Kongen har fuldt ud status som en generel ækvivalent, der på én gang hersker over og er udtryk for sine undersåtter, de måler alle deres værdi i forhold til ham.

Nu tager Goux mærkværdigvis nok slet ikke stilling til den kendsgerning, at de fleste stater har udviklet sig videre siden den absolutte enevælde florerede. Magtens centrering har ikke ændret sig, men den har flyttet sig, og isomorfien mellem den generelle ækvivalent og samfundsorganisationen og dens institutioner er ikke så umiddelbart evident som i enevælden. Bl.a. er magtkoncentrationens forskellige kendetegn blevet delt ud: parlamentet har overtaget rollen som repræsentativt sublimat af befolkningen og dens

ønsker, mens magtudøvelsen danner sit eget sindrige system, selv om *loven* er lige så jernhård som den altid har været.

Foruden i dette politiske register, hvor man godt kunne savne nogle bemærkninger fra Goux' side om videreudviklingen siden enevælden, påviser han, at der i den geografiske strukturering af staterne er foregået en tilsvarende centraliseringsbevægelse. Små- og bystaterne er blevet afløst af store geografiske formationer, hvis enhed, form IV, garanteres af og udtrykkes i hovedstaden, hvor såvel magten som befolkningen sammenhobes.

Selv om de ikke er specifikt monarkiske, er alle disse centraliseringsbevægelser naturligvis isomorfe. Der er derfor heller ikke nogen modsigelse i, at Goux kommer frem til den konklusion, at denne historiske centraliseringsstrukturering ikke er én blandt flere, men simpelt hen er den historiske strukturering i Europa. Hermed er han i isomorfiseringen til den generelle ækvivalent og dens oprindelse ikke engang gået så vidt som Freud, som han kan citere for følgende: "de to udviklinger, libidoens og jeg'ets, er egentlig kun arv, gentagelser af den udvikling, som hele menneskeheden fra sin begyndelse har gennemløbet" (Numismatiques II, p. 55). Denne udvikling har kulmineret i indsættelsen af en generel ækvivalent i alle registre. Men hermed er historien ikke standset.

10. Den hierarkiske struktur, som er slutpunktet i de påviste isomorfe udviklinger, genfindes inden for tegnsystemerne. Den generelle ækvivalent udgøres her af de lingvistiske tegn, hvis primat Saussure slog fast, og som hos Roland Barthes er blevet ført ud i sin konsekvens, idet han foreslår, at man betragter lingvistikken som overordnet semiologien, beskæftigelsen med tegnsystemer i det hele taget. Dette primats oprindelse, skriftens historie, starter med maleriet, d.v.s. med en piktografisk skrift, hvor tegnet, det tegnede, ganske simpelt er en afbildning af en ting eller en handling. Goux karakteriserer denne form I som kendetegnet af, at der er ét tegn pr. ting. Form II er den hieroglyfiske skrift, hvor ét tegn allerede betegner flere ting. I stavelsesskriften, form III, er den centraliserende og reducerende tendens fortsat for i alfabetskriften, form IV, at nå sin abstrakte grænse: tegnudtrykket, signifiant, er blevet arbitrært i forhold til sit indhold, signifié. Herved er 'meningen' (sens) blevet ekskluderet fra materialiteten, *formverdenen*, og kan nu, ligesom de øvrige generelle ækvivalenter, svæve i sin transcendens og derfra styre betydningscirkulationen, ligesom pengene styrer varecirkulationen. Den udtryksuafhængige, inderste mening bliver kommunikationens omvej, ligesom pengene bliver varebytningens. Det er i overensstemmelse hermed en almindelig opfattelse, at al virkelig kommunikation består i, at deltagerne *forstår* hinanden på tværs af, på trods af det utilstrækkelige, misforståelige *udtryk*. Man mødes

på et transcendent sted hævet over materialiteten. Dette sted er i økonomi-pengene.

Imidlertid blander Goux i denne forbindelse flere ting sammen, hvilket viser sig bl.a. i nogle uklare formuleringer. Sammenblandingen består i, at han gør to modsætninger til én, selv om det så åbenlyst giver problemer. På den ene side er der modsætningen mellem alfabetiskriften og de forudgående skrifttyper, den syllabiske, den hieroglyfiske og den piktografiske. På den anden side er der modsætningen mellem det lingvistiske tegnsystem, som altså er alfabetisk, og de ikke-lingvistiske tegnsystemer, som ikke ligesom det syllabiske og det hieroglyfiske er forsvundet ud af den aktuelle verden. Endelig kommer så modsætningen mellem skriften og talen, som også bliver inddraget. Andetsteds opererer han med den klassiske synkroni-diakroni-distinktion, og man kan derfor med rette sige, at han blander en diakron modsætning, den førstnævnte, sammen med en synkron, den næstfølgende, for til sidst at komplicere sammenblandingen med en anden synkron specificitet, modsætningen mellem skriften og talen.

Som udvej af uklarheden kunne man foreslå at betragte alfabetiskriftens historiske opståen som en forudsætning, på den ene side for det lingvistiske tegnsystems primat over de ikke-lingvistiske, på den anden side for talens hæven sig op over skriften. Imidlertid har hverken de lingvistiske tegn i det hele taget eller talen alene helt den generelle ækvivalents karakteristika. For at placere den generelle ækvivalent i tegnsystemernes verden forekommer det nødvendigt at operere med en størrelse som muligvis er treleddet og hvor 'meningen' bliver den primære bærer af den generelle ækvivalents transcendent egenskaber.

11. Når man kunne forestille sig den treleddet er det bl.a. ved inspiration fra den opdeling i tre forskellige funktionsmåder for den generelle ækvivalent, som Goux beskriver med udgangspunkt hos Marx og Lacan. Han gør det ved at læse Lacan's tre "ordres", det reale, det symbolske og det imaginære (4) ind i Marx' beskrivelse af de tre måder pengene fungerer på. For det første tjener de som værdimålestok; guldets behøver i denne funktion kun at være *imaginært*, idealt. Denne guldets evne til at udøve magt selv som en rent forestilt størrelse har som konsekvens, at det heller ikke i varecirkulationen behøver at være til stede i egen person. Forestillingen er så stærk, guldets imaginære eksistens så levende, at det i pengebyttehandelen kan nøjes med at være repræsenteret ved stedfortræder, ved *symboler*. Den symbolske funktion, som er den generelle ækvivalents anden funktionsmåde, er således betinget af det imaginære, som for Goux tilsyneladende primært lader sig beskrive som indeholdt i det symbolske. Det viser sig også, da fallossens imaginærhet kun nævnes

som en forudsætning for at den kan fungere som udtryk for penis (og clitoris). Derimod bliver den imaginære funktion mere klar i *faderidealet*. Endelig isomorficerer han den til sproget ved at henvise til idéer, svævende over sproget som symbol, "d.v.s. i en imaginær relation til de ikke-lingvistiske tegn" (Numismatiques II, p. 61). Ligesom ovenfor er Goux' bemærkninger om isomorfe struktureringer i tegnsystemerne hverken klare eller fyldestgørende.

Pengenes første funktion er som nævnt at tjene som værdimålestok. Den anden, Marx beskriver, er funktionen som cirkulationsmiddel, d.v.s. som mediator i varebytningsprocessen vare-penge-vare. Pengene er her blot forbindelsesled og guld det lader sig p.g.r.a. dets magt alene som imaginært uden videre erstatte af værdiløse *symboler*, pengesedler, metaljetons. Disses værdi er rent nominel, ikke reel som hvis det var guld der brugtes som cirkulationsmiddel. Pengesymbolerne er udelukkende repræsentanter for det reale og som sådanne arbitrære og differentielle som rent konventionelle tegn. Goux beskriver i denne symbolske funktion, som hænger sammen med den udviklede byttehandel, en generel bevægelse i pengeudviklingen, nærmere betegnet i den generelle ækvivalents fremtrædelsesformer. Pengene i skikkelse af et produkt med en reel, materiel værdi afløses gradvis af mere og mere abstrakte tegn. Gennem denne afmaterialisering fremkommer efterhånden den generelle ækvivalents transcendent karakter. Hermed være dog ikke sagt, selv om Goux viser tilbøjelighed til det, at abstraktgørelsen af det menneskelige arbejde i det hele taget stammer fra, at pengene som cirkulationsmiddel fungerer ved hjælp af simple tegn.

Endelig har vi som den generelle ækvivalents tredje funktion den *reale*, dér i hvor pengene skal være til stede, ikke ved repræsentant som i varecirkulationen, men i egen person, d.v.s. i sin naturalform som guld og sølv. Her viser det sig, at guld i sidste instans kun kan tjene som værdimåler, fordi det selv er et produkt af konkret menneskeligt arbejde. Goux lokaliserer dette sted til pengenes funktion som betalingsmiddel, hvilket ikke er ganske korrekt. For det første træder penge i reel form af guld først frem det øjeblik betalingsmiddelbalancens deficit skal aktualiseres, hvilket kun sker når forstyrrelser virker ind på betalingsmidlernes egen udligning af forskellene. For det andet kræves de reelle guldverdier i højere grad i forbindelse med det Marx kalder verdenspenge, d.v.s. i balancen mellem staterne. Men bortset herfra er det hovedsagen, at der findes et sted, hvor cirkulationen holder op, og hvor guld det skal vise sig i egen person for at pengene kan fungere og regere i skikkelse af simple tegn. Det er isomorft med pengenes reale funktion, at også kønnet lejlighedsvis må dokumentere en reel evne til at fornøje for at kunne fungere som generel ækvivalent i den seksuelle cirkulation.

12. Med denne relatering til Marx' og Lacan's kategorier har Goux beskrevet den generelle ækvivalents konkrete væremåder. Forud er gået en beskrivelse af den generelle ækvivalents oprindelse, udviklingen fra form I til form IV. Han tager nu den energiinvestering, som arbejdet og driftsinvesteringen sammenfattende kaldes, og dennes forhold til den generelle ækvivalent op til nærmere behandling. Som forudsætning for *lovens* ikrafttræden, d.v.s. for indførelsen af pengesystemet, sætter han forsagelsen, afkaldet på umiddelbar og uhæmmet tilfredsstillelse af materielle, seksuelle og politiske behov. Det hedder, at såvel selve arbejdet som fortielsen, "okkultationen" af det, stammer fra dette afkald. Med første del af udsagnet tilslutter han sig nærmest Freuds og Marcuses 'realitetsprincip', uden at han dog på noget tidspunkt expliciterer det. Det er imidlertid også nok så meget sidste del, der er pointen. Tidligere har han fremført, at arbejdets abstraktgørelse (indførelsen af størrelsen 'socialt nødvendigt arbejde' som grundlag for værdifastsættelsen) var forudsætning for den generelle ækvivalents magtovertagelse og -position. Senere har han antydnet at pengenes abstraktgørelse, når de som rene symboler fungerer som cirkulationsmiddel, havde en tilsvarende implikation. Den sidste formening bør vist med velvilje sis fra, men det er ikke umuligt at tænke abstraktgørelsen af arbejdet sammen med "okkultationen": det konkrete arbejde bliver skjult og fortiet i og med at abstrakt menneskeligt arbejde bliver den eneste gyldige målestok.

Afkaldet på den uhæmmede behovstfredsstillelse implicerer, forudsat at produktionen fortsætter, en afhændelse af arbejdsprodukterne. Imidlertid gør Goux ikke i denne forbindelse nærmere rede for overgangen herfra til de videre implikationer. Blot hedder det, at fortrængningen, okkulteringen af arbejdet resulterer i en instituering af en række forskelle, modsætningerne mellem "kropslighed og idealitet", "symptom og værdi", "tegn og mening", "krop og sjæl", "produkt og salgsvare". Idet de abstrakte termer i disse modsætninger er kommet til verden er vejen åbnet for den legislative instans, loven, som ved hjælp af den generelle ækvivalent styrer den sociale mekanisme. Selv om Goux ikke her afklarer forholdet mellem målestokken for værdistorheden, 'den socialt nødvendige arbejdstid', og den generelle ækvivalent, er der dog ingen tvivl om den grundstrukturering han opererer med: på den ene side en konkret instans (produktion, energiinvestering) og på den anden side en transcendent, den legislative instans, som gør det konkrete til abstrakt menneskeligt arbejde.

13. Goux spørger nu, hvordan denne lov har opnået sin gyldighed. Han skulle ved at stille det spørgsmål kunne finde svaret i den rolle han umiddelbart forinden har tildelt 'afkaldet', d.v.s. i realitetsprincippet. Så langt recurrerer han ikke, men nøjes med at gå til den afhændelse af

produkterne, som jeg for at etablere sammenhæng foreslog at betragte som en implikation af afkaldet. Goux forekommer mindre klar end ønskeligt på dette punkt, men i hvert fald koncentrerer han beskrivelsen af lovens ikrafttræden omkring 'den universelle afhændelse af privatarbejder'. Foruden Marx henviser han til Althusser, som i en analyse af 'Contrat social' (5) har redegjort for den tilsvarende tanke hos Rousseau. Forudsætningen for etableringen af samfundet beskrives hos Rousseau at være, at individet uden forbehold, betingelsesløst 'afhænder sig', alierer sig til fællesskabet. Det får ikke umiddelbart noget til gengæld, men den totale afhændelse er et *a priori* for den derefter stedfindende 'byttehandel', hvor individerne opfylder nogle pligter for til gengæld at få nogle rettigheder fra samfundet. Isomorft hermed er den universelle afhændelse af privatarbejder (produkterne af individernes kvalitativt forskellige arbejder) det *a priori* som muliggør varecirkulationen, den sociale varebytning. Således stammer loven fra den betingelsesløse afhændelse, såvel den politiske som den økonomiske. I denne fremstilling refererer Goux Rousseau, men inddrager endnu ikke resultatet af Althusser's analyse af 'Contrat social'.

Men denne isomorfi er ikke den eneste; med Lacan lader sig påvise et tilsvarende sted i seksualiteten. Det er andetheden (l'Autre) (6), d.v.s. det som ligger uden for den seksuelle 'varecirkulation's område, og som netop i kraft heraf markerer den oprindelige afgrænsning mellem det tilladte, det lovlige og det forbudte. Således fungerer andetheden som en garanti for gyldigheden af det, der foregår inden for grænserne. Den trækker den grænse, som afkaldet på den grænseløse tilfredsstillelse implicerer. Andetheden er stedet for afkaldet på, afhændelsen af den hæmmingsløse driftsudfoldelse, ligesom 'det socialt nødvendige arbejde' er stedet, hvor de kvalitativt forskellige privatarbejder forsvinder. I den handel som efter den totale afhændelse bliver etableret er privatarbejdet blevet til vare og glæden (plaisir) blevet til nydelse (jouissance) (1).

Der har således i denne isomorfisering til det seksuelle vist sig den væsentlige afklaring, at det er muligt at tænke afkaldet på den uhemmede tilfredsstillelse og afhændelsen af det kvalitativt bestemte produkt sammen til én bevægelse.

Endnu er imidlertid ikke blevet nævnt det afgørende træk ved afhændelsen og dens samtidige resultat, loven, at denne, sagt med Marx, er "en hemmelighed, som er skjult bag varenes synlige bevægelser" (cit. efter Numismatiques II, p.67). Den skjulte seksuelle lov er andetheden, sprogets lov er arkeskriften (7), den første differeren, det første spor. Og den politiske lov er den oprindelige 'Contrat social', "les lois non-écrites de la cité" kalder Goux den også. Men når loven er skjult er det kun muligt, fordi den alle steder gemmer sig bag stedfortrædere: de generelle ækvivalenter, guldet, kønnet, logos, monarken.

Overalt, i alle registre ser man således både driftsinvesteringen og cirkulationen styret fra ét transcendent, ubevidst sted, hvor værdifællesskabet, værdienheden ved en *a priori* afhændelse og ved en indsættelse af tidsøkonomien konstitueres. Således har Goux sammenkædet energi-investeringen og cirkulationen (de generelle ækvivalenter), idet han har afdækket den fælles styring fra den ubevidste lov. Og den er, i hvert fald for så vidt den forudsætter afhændelsen, en tidsøkonomi, "hvortil i sidste ende alle økonomier lader sig reducere" (Marx, cit. efter Numismatiques II, p.69).

14. Alt er imidlertid ikke sagt i og med at produktionen og cirkulation er knyttet sammen i loven og dens repræsentant, den generelle ækvivalent. Tilbage bliver stadig modsætningen mellem en *konkret* produktion, som på trods af lovens abstraktgørelse bevarer en karakter af "brudkraft" (force de frayage, de fracture) og cirkulationens *abstrakte* system, fastsat af loven. Eller som Goux også formulerer det: der er produktionen af et spor (8) og de formelle og diakritiske betingelser for læsningen af dette spor, en modsætning som man muligvis kunne forestille sig som identisk med modsætningen produktivkræfter-produktionsforhold.

Denne læsning der her til sidst tales om er værdisystemet, som er identisk med det pengestyrede cirkulationssystem og således med den abstrakte lov. Når spørgsmålet bliver rejst om forholdet mellem sporet og værdien ligger der bagved forholdet mellem det konkrete "brudarbejde" og det abstrakte system, som dette arbejde underkastes med indsættelsen af 'det socialt nødvendige arbejde' og den generelle ækvivalent. Goux giver det svar på spørgsmålet, at værdien har karakter af kompensation for 'det oprindelige tab', afkaldet og afhændelsen som ovenfor er blevet beskrevet. Det forekommer inkonsekvent, at Goux tidligere har slået fast, at afhændelsen ikke indgik i en handel, men var et betingelsesløst *a priori* for, at der derefter kunne finde en handel sted. Uklarheden, som allerede indledningsvis kunne anes, bliver dog til klarhed, idet Goux nu meget udtrykkeligt opererer med det oprindelige tab som led i en handel. Imidlertid burde han som forklaring på lakunen have gjort opmærksom på, at han i første omgang blot refererede Rousseau, mens han nu til sidst synes at tage udgangspunkt i resultaterne af Althusser's analyse. Det er på denne linie han nu slår fast, at hele værdisystemet er en kompensation for det oprindelige tab, for arbejdets tortur, for den universelle afhændelse. Den er kompensation i flere betydninger: den er genoprettelse af ligevægten, den er helbredelse og endelig ikke mindst godtgørelse, skadesløsholdelse. Idet værdien er en *énhed* bliver den foruden en kompensation også en sublimation. Den konkrete, mangfoldige afhændelse og lidelse bliver erstattet med ét abstrakt sublimat. Arbejdet bliver kompenseret og sublimeret i værdien, som er fast, entydig og universel som

loven. Det skal bemærkes at kompensationen ikke er arbejdslønnen, men hele værdien og dennes abstrakte karakteristika i modsætning til arbejdets konkrete, kvalitative forskellighed.

Svarende til det produktive arbejde bliver sporet, "brudarbejdet" i skriften, kompenseret af meningen (sens). Denne er universel, fast, har sin integritet ligesom den økonomiske værdi. Disse egenskaber og deres modsætninger i den konkrete skriftmaterialitet påviser Goux ved hjælp af Saussures betragtninger over skakspillet, hvor udtrykkets arbitraritet og indholdets følgelige integritet, universalitet og essenskarakter bliver gjort helt klart. Han henviser således til det forhold, at en bortkommet skakbrik, som Saussure beskriver det, fuldt ud kan erstattes af et vilkårligt substitut. Erstatningsbrikkens funktion i spiller er ikke anderledes, den har samme værdi (valeur). Man ser tydeligt, at værdien er uafhængig af den konkrete, materielle forskellighed. Således er indsættelsen af værdien samtidig en kompensation og en instituering af essensen, identiteten, enheden.

15. I selve den betingelsesløse og totale afhændelse finder der en fortrængning sted af de forskelligartede, konkrete energiinvesteringer, som har frembragt de produkter, der afhændes. Fra at være arbejdsprodukter bliver tingene til varer med en bytteværdi for endelig at blive til varer med en pris. I denne sidste form træder de ind i den pengestyrede cirkulation og samtidig ind i bevidstheden. Arbejdet indskrives sig således på to måder: energetisk, hvor det er fortrængt, og monetært (idet energiinvesteringen omskrives til værdi), i hvilken form det omfattes af bevidstheden. Selve den instans, der gør det snavsede arbejde tåleligt for den officielle bevidsthed, ligger imidlertid også uden for samme bevidsthed. Instansen er den ubevidste lov ('det socialt nødvendige arbejde', hvis idealiserede, transcendent repræsentant i bevidstheden er den generelle ækvivalent), som styrer og cementerer cirkulationen, samtidig med at den fortrænger det konkrete energiinvestering, "brudarbejdet". Vi har således en treleddet model fuldstændig isomorf med Freuds model for det psykiske apparat, bestående af to ubevidste instanser omfattende en bevidst. Den fortrængte, konkrete energiinvestering svarer til id'et; cirkulationssfæren, dér hvor tingene i form af varer med en pris er blevet acceptable for bevidstheden, svarer til jeg'et; og den ubevidste lov, der censurerer de fortrængte energiinvesteringer og styrer deres færd som transformater i bevidstheden, svarer til overjeget. Af de to ubevidste instanser er således den ene fortrængt (id'et), den anden fortrængende (overjeg'et). Den sociale mekanisme, jeg'et, er betinget af, at der opretholdes en balance mellem den fortrængte og den fortrængende instans. Førstnævnte er investering af energi, sidstnævnte er en *kontrainvestering*. Foruden som regulerende lov finder kontrainvesteringens virksomhed imidlertid også sted ved hjælp af ophobet, universaliseret, abstraktgjort energiinvestering. Af merværdien

akkumuleres kapital, som bl.a. i form af pengeløn kontrainvesteres mod arbejdskraften. Talens overskud af mening akkumuleres som meningsfuldhed, der kontrainvesteres som logos mod skriftens "brudarbejde" (9). Endelig akkumuleres den politiske vilje i staten for dér at kontrainvesteres i undertrykkelsen af proletariatet.

16. Den strukturering Goux påviser i de isomorfe registre, fremhæver han som en given historisk epokes. Dette har betydning i flere henseender. På den ene side skal det bemærkes, at selv om de strukturer han finder frem, er meget generelle, abstrakte, så er de alligevel ikke evige og uforanderlige. Det kan undertiden træde lidt i baggrunden, især når den påviste pertinens er alt for overvældende. På den anden side ligger strukturerne i flere af registrene så "dybt", at man vanskeligt kan forestille sig dem væsentligt anderledes. Det gælder f.eks. seksualiteten, hvor et alternativ til den afsluttende genitale fase ikke giver sig umiddelbart. Dette sidste eksempel er imidlertid muligvis det bedste til at give en præcis forestilling om, hvordan en teori som numismatikken står. Ligesom (og ved hjælp af) Marx og Freud, beskæftiger den sig med at explicitere den ubevidste lov, der styrer den givne økonomiske og seksuelle realitet. For så vidt er den (og de) bundet til det givne, som den vender hele opmærksomheden mod. Imidlertid står den ikke omringet af det givne, den har, antropomorft sagt, ryggen fri mod det mulige. At det ikke kan blive til mere er en simpel, men oftest uerkendt følge af, hvor uløseligt problematisk det er at tænke og handle i fundamentalt anderledes strukturer end de givne, fastlåsende.

Det er numismatikken position, ligesom den er enhver anden revolutionær teoris, og i forhold til den skal den bedømmes. Nu er jo nok dem, der vil anfægte, at Goux' numismatik overhovedet har noget med revolution at skaffe. Det bør derfor expliciteres, hvorfor og i hvilken forstand den er det/kan blive det, hvilket passende kan gøres sammen med en påvisning af nogle af teoriens generelt set problematiske sider.

Numismatikken er en helt konsekvent gennemføring af homologisynspunktet på relationerne mellem ideologien og den økonomiske basis, det synspunkt, der går ud på, at den ideologiske sfære er struktureret på samme måde som den økonomiske; der er en kvalifikativ lighed mellem de to registre (ideologien taget *en bloc*) (10). Goux tager ikke nogen særlig markeret stilling til den eventuelle funktionelle sammenhæng mellem de to komplekser. Et enkelt sted tilslutter han sig Althusseres beskrivelse af forholdet i teorien om 'den økonomiske praksis som den i sidste instans determinerende' (11). Alt i alt synes det også at være Althusseres model af samfundsformationer som en kompleks struktur af overdeterminerede praksisinstanser, som han, uden at explicitere det, bygger på. Hermed er der ikke sagt noget om den præcise funktionelle relation, om at en given

økonomisk struktur resulterer i en isomorf ideologisk. Derimod er det muligt og rigtigt, forekommer det, at betragte numismatikken gennemførte homologi (isomorfi-) synspunkt som en investering af Althusser model, i den forstand, at numismatikken opfatterne praksissernes (registrenes) indbyrdes relationer som determinationer og overdeterminationer, der producerer isomorfe strukturer.

Det altafgørende er imidlertid, at dette ikke blot og abstrakt er en fornuftig investering af Althusser model, men at Goux' analyser rent konkret giver nye og perspektivrige resultater. Før dette uddybes skal det naturligvis indrømmes, for det første at det ikke er alle hans isomofiseringer, der er lige indlysende; for det andet at der findes flere både inkonsekvenser og uklarheder. Hvad angår førstnævnte mangler mildnes i hvert fald nogle af dem det øjeblik man læser de isomorfe registre ind i en kompleks struktur som Althusser.

Det der rent strategisk er galt fra Goux' side er nemlig at han på den ene side jubler højlydt over de påviste isomorfier, på den anden side indrømmer at relationerne mellem registre endnu står tilbage at præcisere, uden at han nogetsteds siger mere end den ovenfor anførte omtale af 'økonomien som den i sidste instans determinerende'. Således viger han på to måder uden om erkendelsen af, at forholdet faktisk er komplekst, en erkendelse, som ville have dæmpet den skepsis som nogle problematiske sider kan give anledning til.

Hvad angår de øvrige utilstrækkeligheder — inkonsekvenserne og uklarhederne — må man naturligvis beklage at de er der. Når det er gjort kan man imidlertid konstatere at den væsentlige sammenhæng fortsat er til stede. Det er værd at pointere dette, idet en del af den kritik numismatikken udsættes for nemlig går ud på at parkikularisere hele foretagendet ved monomant at begejstres over, at der forekommer inkonsekvenser og en stedvis angribelig anvendelse af Marx, Freud, Derrida. Ud fra denne gode, gamle magthaverpraksis, 'divide et impera', bliver nogle i stand til at stemple numismatikken som eklekticisme.

Hermed er man imidlertid lige præcis kommet uden om det afgørende og farlige i numismatikken. Og det er, at den med sin påvisning af isomorfierne mellem de forskellige registre virkelig fundamentalt udvider og åbner beskrivelsen og erkendelsen af ideologiske strukturer i deres sammenhæng med de socio-økonomiske. Nu kan man måske undre sig over, at Goux kan yde et så afgørende bidrag til klarlæggelsen af disse forhold, når de tekster han går ud fra, Marx' og Freuds, har foreligget i mange år. En forklaring kan findes i at numismatikken foretager en semiologisk læsning af teksterne, sådan som det er blevet muliggjort af de seneste års semiologi, Derrida og 'Tel Quel'-gruppen primært. Således eksemplificerer numismatikken semiologiens bidrag til en marxistisk analyse af samfundstotaliteten. Dette bidrag er ikke sekundært, men

uomgængeligt for enhver revolutionær praksis i det ideologiske rum. Ganske vist bevæger numismatikken sig (indtil videre) på et så højt generalitetsniveau, at den løber en risiko for at forblive en blodløs påvisning af "interessante" ligheder. På den anden side må man erindre, at der ikke er noget i vejen for at en generel teori kan være udgangspunkt for et bevidst, konkret arbejde med — *in casu* tekstuelle — kendsgerninger. Tværtimod.

Noter:

- (1) En analog skelnen findes i G. Bataille: *L'erotisme*; omtales i Jørgen Mønster Pedersen: Udviskning af en metafysik, passism. IN: poetik, III, 3 1970.
- (2) Marx' og numismatikens analyser beskriver 'hvordan' magtovertagelsen, lovens institutionering finder sted. På et tidspunkt bliver det nødvendigt at spørge 'hvorfor' den finder sted.
- (3) Se herom: Jaques Derrida: Om grammatologien, Arena 1970. Per Aage Brandt skriver i sin ordliste til den danske udgave (Arenainformation, oktober 1970): "Differeren (différance): Oprettens differens, ikke betragtet som hverken aktivitet eller passivitet, altså som neutralitet og samtidig bevægelse. Differeren differerer. Differeren er en *produktion* af afstand i enhver forstand, specielt i tid (ud-sættelse) eller sted (ud-skydelse, tilside-sættelse, holden på afstand). Ligesom betyden "går forud for" betydning — uden at befinde sig et andet *sted* — kan det siges, at differeren "går forud for" differensen, ligesom det at Tegne "går forud for" Tegnet, det Tegnede. Som produktion har differeren hverken subjekt eller objekt, og *er* hverken subjektivitet eller objektivitet (disse differenser er produkter af differeren [på spørgsmålet: hvad er differeren? gives svaret: ja]). Se også Ralf Pittelkow: *Metafysikkens dekonstruktion*, IN: Vindrosen nr. 7, 1970.
- (4) Om disse "ordres" se: Per Aage Brandt: Om skrift. IN: Vindrosen, nr. 7, 1970.
- (5) IN: *Cahiers pour l'Analyse*, no. 8.
- (6) Kan måske defineres som 'indbegrebet af det der ligger uden for det kendte, bevidste', det vil med Freud sige id'et + overjeg'et. Hos Goux er det især sidstnævnte.
- (7) Se herom: Jaques Derrida, op. cit. Per Aage Brandt skriver op. cit.: "Arke-skrift (archi-écriture): Begrebet om en "oprindelig" skrift, en ur-skrift, henvender sig til forestillingen om, at sproget *oprindelig* beror på rent interne forhold som endnu ikke er berørt af nogen skrift, men som er *naturlige* og *egentlige* idet de endnu ikke er behæftet med skriftens verdsliggørelse. Arkeskriften er da den skrift, som man må tænke sig i stedet for denne ubesmittede oprindelighed, en skrift i sproget, eller sproget som skrift. Det der er "indre" må som arke-skrift tænkes at være af samme art som det der er "ydre", og derfor ikke mere oprindeligt end det sidste. Med begrebet arke-skrift forlades allerede "skriften i snæver forstand", men ikke mere end at det nye og det gamle begreb kommunikerer som *skriftspor* (trace) af en eller anden bevægelse, som i begge tilfælde kan være samme: *differeren*, skreven i ikke-snæver forstand".
- (8) Se Jaques Derrida, op. cit. Per Aage Brandt skriver op. cit.: "Spør (trace): Noget som er blevet afsat og som kan følges (f.eks. fodspor), både re-gram og pro-gram, altså *gramma*, som skal afløse tegnbegrebet i en tænkning uden for metafysikken. Sporet, det indstiftede spor (*la trace instituée*), er ikke "arbitrært" i betydningen vilkårligt underkastet bevidsthedens luner, men netop umotiveret i betydningen unddraget enhver intenderet motivation. Det er "livløst" og arbejdende".
- (9) Om meningsakkumuleringen se Jean-Louis Baudry: *Meningen med pengene*. IN: Vindrosen nr. 7, 1970.
- (10) Se om denne problematik bl.a. Ralf Pittelkow: *Marxisme og strukturalisme*. IN: poetik, III, 3 1970.
- (11) Se Louis Althusser: *For Marx*, Rhodos Bibliotek, 1969.